

УДК 658.012.32

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

**Вовк В.А., к.е.н., доцент,
Затейщикова О.О., к.е.н., доцент (ХНЕУ ім. С. Кузнеця)**

В статті вивчено теоретичні аспекти щодо критеріїв оцінки соціальної відповідальності бізнесу, запропонованих А. Керролом, серед яких: економічний, юридичний, етичний, філантропічний. На основі цього, запропоновано охарактеризувати дані критерії по відношенню до зацікавлених осіб (стейкхолдерів), серед яких: інвестори, акціонери постачальники, споживачі, працівники, держава та суспільство. Це дозволить здійснити якісну оцінку наявності та глибини використання соціальної відповідальності на підприємстві, а також визначити обсяг заходів щодо впровадження соціальної відповідальності. Вивчено іноземний досвід поєднання економічного та філантропічного критеріїв соціальної відповідальності, вдале поєднання яких, спостерігається в соціальному підприємстві, яке на сьогоднішній день в світі набирає обертів.

Ключові слова: соціальна відповідальність, економічна, філантропічна, етична, юридична відповідальність, критерії оцінки соціальної відповідальності.

КРИТЕРИИ ОЦЕНКИ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ БИЗНЕСА

**Вовк В.А., к.е.н., доцент,
Затейщикова О.А., к.е.н., доцент (ХНЭУ им.С. Кузнеця)**

В статье изучено теоретические аспекты относительно критериев оценки социальной ответственности бизнеса, предложенных А. Кэрролом, среди которых: экономический, юридический, этический, филантропический. На основе этого, предложено охарактеризовать данные критерии по отношению к заинтересованным лицам (стейкхолдерам), среди которых: инвесторы, акционеры поставщики, потребители, работники, государство и общество. Это позволит осуществить качественную оценку наличия и глубины использования социальной ответственности на предприятии, а также определить объем мероприятий по внедрению социальной ответственности. Изучено зарубежный опыт совмещения экономического и филантропического критериев социальной ответственности, удачное сочетание которых наблюдается в социальном предпринимательстве, которое на сегодняшний день в мире набирает обороты.

Ключевые слова: социальная ответственность, экономическая, филантропическая, этическая, юридическая ответственность, критерии оценки социальной ответственности.

CRITERIA CSR

**Vovk V.A., Associate professor,
Zateyshikova O. O., Associate professor (Semen Kuznets Kharkiv National University of Economic)**

In the article the theoretical aspects regarding criteria for assessing CSR proposed by A. Carroll, including: economic, legal, ethical, philanthropic. Based on this, it is proposed to characterize these criteria with respect to the interested parties (stakeholders), including: investors, shareholders suppliers, customers, employees, society and the state. This will make a qualitative assessment of the presence and depth using social responsibility in the company, as well as determine the extent of measures to improve social responsibility. Studied foreign experience a combination of economic and philanthropic criteria of social responsibility, a good combination of which, there is a social enterprise that today the world is growing.

Keywords: social responsibility, economic, philanthropic, ethical, legal responsibility, criteria for evaluating social responsibility.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. Протягом останніх десятиріч виникла та активно розвивається концепція соціальної відповідальності бізнесу, відповідно до якої вирішення соціальних питань є не лише обов'язком держави, а й кожного суб'єкта господарювання. Для визначення рівня соціальної відповідальності потрібна повна, достовірна та якісна оцінка соціальної відповідальності. Відповідно до цього, виникає потреба в визначенні критеріїв даної оцінки та їх характеристики по відношенню до зацікавлених сторін.

© Вовк В.А.,
Затейщикова О.О.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання присвячені проблемі оцінки соціальної відповідальності висвітлюються як зарубіжними дослідниками, серед яких: Х. Боуен, Е. Карнегі, А. Керролл, так і вітчизняними вченими: А.М.Колод, П. Я. Калита, О.А. Грیشнова.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Зміна підходу компаній України, до трактування реалізації соціальної відповідальності, до методів ведення бізнесу почалася тільки в останні роки в основному серед представників великого бізнесу. У зв'язку з цим, єдиних критеріїв оцінки соціальної відповідальності суб'єктів бізнесу в Україні поки немає, вони можуть бути різними в залежності від ряду факторів: розміру компанії, виду здійснюваної діяльності, тому тема дослідження є актуальною.

Формування цілей статті. Визначити критерії оцінки соціальної відповідальності бізнесу по відношенню до зацікавлених сторін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Компанія, яка прийняла рішення вести бізнес на засадах соціальної відповідальності, не може обмежуватися лише періодичними пожертвами на суспільно корисні насамперед, є основним економічним осередком суспільства, та несе відповідальність за

цілі. Як в будь-якій організації, так і в контексті соціального підприємництва, яке засноване на соціальній відповідальності, переглядається вся діяльність компанії, починаючи з найму та оплати праці працівників і закінчуючи політикою прийняття рішень – підхід повинен бути системним. Йдеться про діяльність компанії в цілому – про способи ведення справ, інвестування коштів і побудови відносин з партнерами. Тому найбільш доцільним вважається формування критеріїв для всіх зацікавлених сторін соціальної відповідальності.

Також пропонується визначити критерії соціальної відповідальності бізнесу на основі моделі оцінки корпоративної соціальної діяльності, яка була запропонована А. Керроллом (Carroll, 1991). У ній за основу береться загальна соціальна відповідальність компанії, розроблена відповідно до чотирьох критеріїв: економічного, юридичного, культурно-етичного та філантропічного (рис.1)[1].

Перший критерій оцінки загальної соціальної відповідальності – її економічна відповідальність. Будь-яка комерційна організація, виробництво необхідних їй товарів і послуг, а також максимізацію прибутку акціонерів.

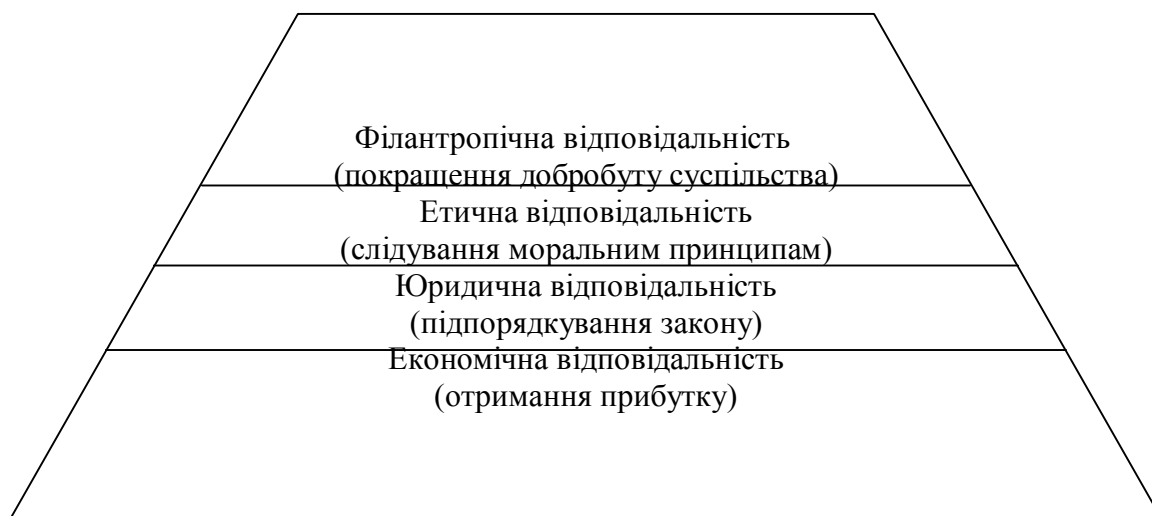

Рис. 1. Структура соціальної відповідальності запропонована А. Керроллом

В Україні, у більшості випадків, економічна відповідальність фірми зводиться винятково до максимізації прибутку. Однак, як показує практичний досвід західних країн, використання принципу отримання економічної вигоди, як єдиного обов'язку компанії перед суспільством, є край негативною наслідком для організації [1].

Розглянемо докладніше юридичну відповідальність. Життєдіяльність будь-якого сучасного суспільства регулюється правилами, законами і обмеженнями, яким зобов'язані слідувати і комерційні організації. Під юридичною відповідальністю розуміється необхідність виконання для організації встановлених суспільством правил, досягнення її економічних

цілей у рамках закону. Організації, які свідомо порушують закон, заслуговують найменшої оцінки за даним критерієм.

Етична відповідальність. Етично відповідальна поведінка компанії означає суспільно корисні дії, які не передбачені законами або не відповідають прямим її економічним інтересам. Як неетичні оцінюються рішення, що дозволяють людині чи всій організації одержувати вигоди за рахунок суспільства.

Філантропічна відповідальність. Прийняття на себе відповідальності перед суспільством, носить для організації добровільний характер і пов'язане з бажанням компанії зробити свій внесок у його розвиток. Як правило, маються на увазі різні

Соціально-економічні питання

дії філантропічного характеру, яких ніхто не вимагає, і які не приносять компанії відчутної вигоди.

В табл. 1 пропонується охарактеризувати кожен критерій соціальної відповідальності по відношенню до кожної з зацікавлених сторін (стейкхолдерів).

Таблиця 1

Характеристика критеріїв оцінки соціальної відповідальності бізнесу

Стейкхолдери	Критерії соціальної відповідальності			
	Етичний	Юридичний	Економічний	Філантропічний
Інвестори, акціонери	Культура ведення ділових переговорів	Дотримання умов договорів співробітництва	Отримання максимального прибутку	Рішення про реінвестування частини прибутку на соціальні цілі
Постачальники та інші бізнес-партнери	Культура ведення ділових переговорів	Дотримання умов договорів співробітництва	Вигідні умови співробітництва	Співучасть у реалізації благодійних проектів
Споживачі	Створення служб по врегулюванню етичних претензій	Відповідальність виробника за порушення законодавства в галузі стандартизації	Задоволеність за співвідношенням ціна/якість/екологічність	Співучасть у реалізації благодійних проектів
Працівники	Створення етичного кодексу на підприємстві. Створення корпоративної культури	Наявність колективного договору (для організацій з чисельністю більше 15 осіб), відображення в ньому додаткових (до встановлених законодавством) зобов'язань роботодавця, відповідальність за порушення в сфері охорони праці тощо	Виплата заробітної плати в повному розмірі кожні півмісяця, в день, встановлений локальним нормативним актом, відсутність заборгованості; наявність соціального пакету	Співучасть у реалізації благодійних проектів
Держава	Створення позитивного іміджу	Виконання зобов'язань угоди, що діє на відповідному рівні соціального партнерства; виконання законодавства про податки і збори, про пенсійне забезпечення, законодавство про обов'язкове соціальне страхування	Стабільність економічної ситуації в регіоні; налагоджені зв'язки з бізнесом	Співучасть у реалізації благодійних проектів
Суспільство	Створення позитивного сприйняття організації суспільством на основі отриманої інформації про діяльність компанії, відображеної в нефінансовій звітності		Створення або виділення робочих місць для працевлаштування інвалідів відповідно до встановленої квоти для прийому на роботу інвалідів	Можливості для різних верств суспільства стати учасниками благодійних програм; поліпшення екологічної ситуації в регіоні

Отже, у відповідності до табл. 1, соціальна відповідальність, що розповсюджується на інвесторів та акціонерів, постачальників та інших бізнес партнерів відносно етичного критерію полягає в наявності високого рівня культури ведення ділових переговорів, створеного завдяки висококваліфікованим спеціалістам, що володіють бізнес-етикетом.

Продовженням виконання етичного критерію, запорукою створення міцних зв'язків між організацією та бізнес-партнерами є виконання правового критерію, а саме: дотримання умов договорів співробітництва.

Що стосується економічного критерію, виконання якого є для інвесторів та акціонерів, одним з найважливіших, то отримання максимального прибутку переслідує дві мети: з одного боку – бажання до збагачення, з іншого – можливість реінвестування частини прибутку на соціальні цілі задля підвищення суспільного іміджу, відповідності бізнесу соціокультурним нормам, зниження ризиків акціонерів щодо диверсифікації інвестиційного портфеля, довгостроковій зацікавленості бізнесу в суспільному процвітанні [2].

Слід зазначити, що вдале поєднання економічного та філантропічного критерію соціальної відповідальності спостерігається в соціальному підприємстві, яке на сьогоднішній день в світі набирає обертів.

Соціальне підприємство перебуває на межі традиційного підприємства та благодійності. Соціальне підприємство бере від благодійності соціальну спрямованість діяльності, а від бізнесу – підприємницький підхід.

Так, у Великій Британії існує національна мережева організація для представництва соціальних підприємств – Social Enterprise UK. У Social Enterprise UK наводять такі характеристики соціального підприємства: чітка соціальна і/або природоохоронна місія, зафіксована у керівних документах; створення більшості своїх доходів за рахунок торгівлі; реінвестування більшої частини свого прибутку; незалежність від держави; управління під контролем більшості в інтересах соціальної місії; підзвітність і прозорість. Також, понад 50% прибутку соціальних підприємств повинно реінвестуватися на досягнення обраної соціальної місії.

Якщо в Європі соціальне підприємство веде свою історію з кооперативного руху, то у США – зі сфери філантропії.

У Європі основним вважається не прибуток, а місія організації (особливо в Італії та Польщі). Тому європейські соціалістичні підприємства можуть працювати за рахунок грантів, державних субсидій, пожертв, при релігійних установах. А в Америці головним критерієм успішності соціального підприємства є прибуток [3].

В Україні соціальне підприємство також починає розвиватись, існують центри підтримки та розвитку соціальних підприємств, серед яких Сокальська агенція регіонального розвитку у м. Львів, Асоціація «Соціально-економічні стратегії та партнерства» у м. Донецьк та реміснична палата Криму у м. Сімферополь.

Економічний та філантропічний критерії соціальної відповідальності для постачальників та інших бізнес-партнерів передбачають створення взаємовигідних умов співробітництва. Що стосується окремо філантропічного критерію, то для таких стейкхолдерів, як постачальники, споживачі, працівники та державні органи влади повинна бути надана можливість співучасті у реалізації благодійних проєктів. Співучасть полягає у інформаційній, людській, фінансовій та будь-якій іншій підтримці цих зацікавлених сторін.

Задоволення споживачів є однією з головних цілей організації, тому розв'язання претензій, врахування пропозицій та рекомендацій від споживачів, дотримання законодавства в рамках етичного та правового критеріїв, турбота про їх здоров'я за рахунок виготовлення екологічно чистої продукції, гнучкої цінової політики, використання принципів загального управління якістю (TQM) (економічний критерій) є необхідним та ефективним. Все частіше зустрічаються випадки залучення споживачів у реалізацію благодійних проєктів. Так, в Україні, благодійні програми бізнесових організацій та благодійних фондів за участю споживачів, працівників та інших бізнес-партнерів реалізуються у Метро Кеш енд кері, Лайф, Ернст енд Янг, Київстар, Ашан Петрівка, Проктер енд Гембл, Цептер, Travel Professional Group, МТС, Ейвон, Макдоналдс.

Соціальна відповідальність як базова цінність, повинна бути фундаментом культури та кадрової політики компанії. Це дієвий інструмент, який є вагомим мотиваційним фактором для працівників на шляху досягнення як особистих цілей, так і стратегічних цілей компанії [4]. Отже, соціальна відповідальність по відношенню до персоналу, повинна базуватись не тільки на виконанні першочергових – економічного та юридичного критеріїв, але і створювати корпоративний «дух», залучати персонал до реалізації благодійних проєктів.

По відношенню до держави та суспільства, соціальна відповідальність підприємства, перш за все, повинна бути прозорою, що досягається за допомогою створення інтернет-сайтів з яких можна отримувати інформацію про діяльність компанії, відображену в нефінансовій звітності. Важливими також є благодійні проєкти, до яких залучаються представники підприємства, держави та суспільства.

Висновки даного дослідження і перспективи подальших робіт у цьому напрямку. Таким чином, на основі критеріїв соціальної відповідальності, запропонованих А. Керроллоу,

було охарактеризовано кожен з них по відношенню до стейкхолдерів, що дозволяє здійснити якісну оцінку наявності та глибини використання соціальної відповідальності на підприємстві, а також визначити обсяг заходів щодо впровадження соціальної відповідальності. Перспективами подальших досліджень є кількісна оцінка соціальної відповідальності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Carroll A. B. 1991. The pyramid of corporate social responsibility: toward the moral management of organizational stakeholders / A. B. Carroll // Business Horizons. — Vol. 34(4). — P. 43.

2. Соціальна відповідальність : теорія і практика розвитку : монографія / [А.М. Колот, О.А. Грішнова та ін.] ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Колота. — К. : КНЕУ, 2011р.

3. Салій І. Американський та європейський шляхи соціального підприємництва. Режим доступу до журналу: <http://sedc.lviv.ua/text-informacija-pro-sp.html>

4. Грішнова О.А. Взаємозв'язок цінностей людини й цінностей організації в системі соціальної відповідальності // Чернігівський науковий часопис: Збірник наукових праць. Серія 1 «Економіка управління». — №2 (2), 2011. — С.110-117.

*Рецензент д.е.н., професор УкрДАЗТ Дейнека О.Г.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Сухорукова Т.Г.*

УДК 338.242.46

НАЦИОНАЛЬНАЯ МОДЕЛЬ В СИСТЕМЕ МОДЕЛЕЙ ЖИЗНЕОБЕСПЕЧЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ

Ляшок Я.А., к.э.н., доцент, и.о. ректора (ГВУЗ „ДНТУ”)

В статье выполнен анализ известных в мировой практике моделей благосостояния населения. Сделан вывод о несостоятельности отечественной системы жизнеобеспечения населения выполнять требования, необходимые для создания благоприятных условий развития человеческого капитала. Выделены основополагающие нормы и стандарты построения национальной модели благосостояния. Проведен анализ благосостояния населения Украины. На основании анализа места национальной модели в системе моделей благосостояния населения сделан вывод о целесообразности формирования собственной модели жизнеобеспечения населения.

Ключевые слова: модель благосостояния, жизнеобеспечение населения.

НАЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ В СИСТЕМІ МОДЕЛЕЙ ЖИТТЄЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ

Ляшок Я.О., к.е.н., доцент, в.о. ректора (ДВНЗ "ДНТУ")

У статті виконано аналіз відомих у світовій практиці моделей добробуту населення. Зроблено висновок про неспроможність вітчизняної системи життєзабезпечення населення виконувати вимоги, необхідні для створення сприятливих умов розвитку людського капіталу. Виділено основні норми і стандарти побудови національної моделі добробуту. Проведено аналіз добробуту населення України. На основі аналізу місця національної моделі в системі моделей добробуту населення зроблено висновок про доцільність формування власної системи життєзабезпечення і.

Ключові слова: модель добробуту, життєзабезпечення населення.

THE NATIONAL LIVELIHOOD MODEL IN THE SYSTEM OF WELFARE MODELS

*Laszok I.O, candidate of economic sciences, associate professor, acting rector
("Donetsk National Technical University")*

The analysis of the models of welfare of population known in world practice is executed. Building a welfare model is based on the fulfillment of certain ethical norms and standards: social justice, equality,